

Aan: Gemeenteraad Hardenberg
c.c. : College van B&W
Gemeentesecretaris/Directieteam (DT)
Griffie
Sectie/Afdelingshoofden
Media/NVRR/DLR
Accountant PWC

Rekenkamer Gemeente Hardenberg

Postadres: Postbus 500
7770 BA HARDENBERG

Secretariaat tel: (0523) 280 352

Fax: (0523) 268 106

E-mail: rekenkamer@hardenberg.nl

Hardenberg, 11 februari 2008

Ons kenmerk: 008/2007

REKENKAMERBRIEF nr. 2: **Gemeentelijke grafrechten.**

Geachte dames en heren,

1. Inleiding.

Ook in 2007 grote verschillen in gemeentelijke grafkosten Uitvaartproblematiek: Politiek Den Haag meet met twee maten. DELA wil duidelijkheid over hoogte grafkosten. Gemeenten moeten duidelijker zijn over grafkosten. Gedwongen crematie vanwege gestegen grafkosten¹

Op zoek naar de meest relevante onderwerpen voor haar onderzoek, heeft de rekenkamer een aantal gesprekken gevoerd met o.m. het presidium. Vanuit het presidium is als mogelijk onderwerp van onderzoek de kostendekkendheid van begraafplaatsen genoemd. De aanleiding voor de bezorgdheid van de gemeenteraad is de nota kostendekkendheid uit 2002, waarin de gevolgen van het huidige beleid in beeld wordt gebracht en tevens de onderbouwing voor de huidige tarieven wordt gegeven. Ook in de media – zie bovenstaande citaten – krijgt dit onderwerp regelmatig aandacht. Uit verdere gesprekken is gebleken dat met name de tariefstelling voor de gemeenteraad een punt van zorg is. De indruk bestond dat de tarieven van de gemeente Hardenberg vrij hoog zijn.

Om deze materie gedegen te kunnen onderzoeken en beoordelen is een benadering noodzakelijk die ruimer is dan alleen een vergelijking van de tarieven. In de volgende paragrafen zal worden verduidelijkt dat keuzes die in het verleden gemaakt zijn, de tariefstelling bepalen.

Naast een vergelijking van de tarieven kan een vergelijking van de gemeentelijke baten en lasten met betrekking tot begraafplaatsen (functie 714 Lijkbezorging) mogelijk bijdragen aan een juiste interpretatie.

Onderzoeksplan 2006-2007. p.18.

In vergelijking met andere gemeenten, roepen de inkomsten vragen op. Naast de tariefstelling zijn ook andere zaken relevant voor een goede beoordeling. Inmiddels ligt er een notitie over een ruimer ruimingbeleid. De discussie hierover moet nog plaatsvinden. Dit betekent niet dat een onderzoek daarmee onmogelijk is, maar wel dat het beleidsterrein in beweging is. Hierbij kan een onderzoek van de rekenkamer een nuttige aanvulling

¹ Citaten uit onderzoeken van verzekeraar DELA. uit 2006 en 2007

Kort samengevat zijn de onderzoeksvragen:

- Is de tariefstelling van de gemeente Hardenberg afwijkend van die van andere gemeenten?
- Wijkt de mate van kostendekkendheid voor de begraafplaatsen af van hetgeen bij gemeenten in Overijssel gewoon is?
- Zijn er ontwikkelingen die in de komende jaren aanpassingen van het gemeentelijk beleid noodzakelijk kunnen maken?

2. Algemene informatie.

2.1 Gemeentelijke begraafplaatsen en bijzondere begraafplaatsen.²

In de Wet op de lijkbezorging worden twee soorten begraafplaatsen onderscheiden: gemeentelijke begraafplaatsen en bijzondere begraafplaatsen (art 24). Een gemeentelijke begraafplaats staat open voor elke overledene. Dit in tegenstelling tot een bijzondere begraafplaats, die beheerd wordt door een kerkgenootschap of stichting. Bijzondere begraafplaatsen bieden de mogelijkheid voor een beperkte toelating. Nederland kent een aantal categorieën bijzondere begraafplaatsen: katholieke begraafplaatsen, protestantse begraafplaatsen, joodse begraafplaatsen, begraafplaatsen bij rijksinstellingen (bijvoorbeeld bij penitentiaire inrichtingen), particulier geëxploiteerde begraafplaatsen, familiebegraafplaatsen en militaire erevelden. In totaal zijn er in Nederland circa 4.000 begraafplaatsen, waarvan circa 40% gemeentelijke begraafplaatsen.

Artikel 33

Een gemeente heeft voor zich of met een of meer andere gemeenten tezamen tenminste een gemeentelijke begraafplaats, tenzij gedeputeerde staten van deze verplichting tijdelijk ontheffing hebben verleend.

2.2 Eigen graven en algemene graven.

De Wet op de lijkbezorging onderscheidt twee soorten graven: eigen graven en algemene graven. De term 'eigen graf' kan verwarring geven. In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden gaat het hier niet om een gekocht graf, maar om een huurgraf. Ook een eigen graf wordt niet je eigendom - in tegenstelling tot bijvoorbeeld je eigen koophuis. Het graf blijft in eigendom bij de eigenaar van de begraafplaats. Bij een gemeentelijke begraafplaats blijft dus de gemeente eigenaar van het ('eigen') graf. Een eigen graf biedt meestal plaats aan meerdere overledenen. Een eigen graf kan voor een bepaalde tijd (minimaal twintig jaar, met mogelijkheid voor verlenging) of voor onbepaalde tijd uitgegeven worden (zie ook 'grafrechten voor bepaalde en onbepaalde tijd'). Een andere benaming voor een eigen graf is een familiegraf. Het voordeel van een eigen graf boven een algemeen graf is dat degene die het graf huurt, bepaalt wie erin begraven worden. In een algemeen graf ligt een aantal willekeurige overledenen begraven, die geen familieband met elkaar hoeven te hebben. Veelal worden de overledenen in volgorde van binnenkomst begraven. Deze graven zijn voor degene die geen voorzieningen heeft getroffen of geen eigen graf wil. Naast het feit dat het aan de beheerder van de begraafplaats is om te bepalen wie in welk graf begraven wordt, is er ook een belangrijk verschil in lengte van de grafhuur. Een algemeen graf wordt namelijk uitgegeven voor een kortere periode dan een eigen graf. Meestal is dit tien jaar - de wettelijke minimale grafperiode. Formeel is er bij een algemeen graf geen sprake van uitgifte en ook niet van huur. Een algemeen graf geeft de nabestaanden minder rechten dan een eigen graf. De grafrechten op een algemeen graf kunnen niet verlengd worden. Het graf wordt na afloop van de huurperiode in principe geruimd. Nabestaanden hoeven formeel niet persoonlijk in kennis te worden gesteld van de voorgenomen ruiming van het graf. Wel kunnen nabestaanden na het verstrij-

² Openbare werken voor Raadsleden, Uitgeverij Avviato, Assen

ken van de wettelijke grafrusttermijn en voordat het grafvak geruimd wordt, de stoffelijke resten laten opgraven en herbegraven in een eigen graf, of laten cremieren.

2.3 Grafrechten voor bepaalde en onbepaalde tijd.

Een uitsluitend grafrecht is ‘het recht om een of meerdere overledenen te begraven en deze gedurende een bepaalde periode begraven te houden in een eigen graf’.

De Wet op de lijkbezorging onderscheidt grafrechten voor bepaalde en voor onbepaalde tijd. Een grafrecht voor een eigen graf moet uitgegeven worden voor een periode van minimaal 20 jaar. Daarna kunnen nabestaanden het grafrecht telkens verlengen, zolang zij dit wenselijk achten. Verlenging geschiedt telkens met een periode van maximaal 10 jaar. Algemene graven worden meestal uitgegeven voor een periode van 10 jaar, hoewel 15 of 20 jaar ook voorkomt. Bij een algemeen graf is het niet mogelijk het recht te verlengen.

Grafrechten voor onbepaalde tijd – ook wel eeuwigdurende grafrechten genoemd – worden tegenwoordig bijna nooit meer uitgegeven.

2.4 Ruimen van graven.

Wanneer de grafrechten op een bepaald graf verlopen zijn, kan de beheerder van de begraafplaats het graf ruimen. Hetzelfde geldt voor algemene graven waarvan de huurperiode verlopen is.

Lang niet altijd worden de graven ook daadwerkelijk geruimd. Dit is afhankelijk van het beleid van de desbetreffende gemeente (of in geval van een bijzondere begraafplaats, de begraafplaatsbeheerder). Soms komt het ruimen van graven pas aan de orde als ruimtegebrek dreigt op een begraafplaats. Het ruimen en herinrichten van een deel van een begraafplaats is dan namelijk aanzienlijk goedkoper dan uitbreiding. Ook qua beheer- en onderhoudskosten is ruimen gunstiger: de te onderhouden oppervlakte neemt immers niet toe. Nabestaanden kunnen bezwaar hebben tegen ruiming, waarbij ook religieuze overwegingen een rol kunnen spelen. Het is daarom de taak van de begraafplaatsbeheerder om nabestaanden bij de uitgifte van een graf zorgvuldig te wijzen op de bijbehorende rechten en plichten.

Er zijn verschillende bestemmingen mogelijk voor de stoffelijke resten die verwijderd worden uit het oorspronkelijke graf. Wanneer nabestaanden kiezen voor een individuele herbestemming van de stoffelijke resten, is in dat geval nog geen sprake van ruiming. Rechthebbenden kunnen het verzoek indienen de stoffelijke resten in hun eigen graf te laten herbegraven op de onderste grafdiepte. Men spreekt dan van 'schudden' of 'samenvoegen'. Er komt dan weer plaats vrij in het graf voor het begraven van een nieuwe overledene. Men kan ook kiezen voor opgraving en herbegraving. Het is ook mogelijk om de stoffelijke resten te laten cremieren, hoewel dit in de praktijk minder vaak voorkomt. Van ruiming is sprake wanneer de stoffelijke resten een definitieve laatste bestemming krijgen in een zogeheten knekelput. Dit is een verzamelgraf, waarin de botten van meerdere overledenen bij elkaar gevoegd worden.

3. Het wettelijk kader.

3.1 Wet op de lijkbezorging

De Wet op de lijkbezorging (Wlb) omvat alle ge- en verboden rond het bezorgen van doden. De huidige wet dateert uit 1991. De Wlb geeft met name de gemeenteraad een aantal specifieke taken en bevoegdheden ten aanzien van de (gemeentelijke én bijzondere) begraafplaatsen in de gemeente. Zo is iedere gemeente op grond van de Wlb verplicht te zorgen voor voldoende begraafcapaciteit in de gemeente. Men moet - hetzij alleen hetzij gezamenlijk met een of meer andere gemeenten - een begraafplaats aanleggen en beheren en deze openstellen

voor alle overledenen. De capaciteit van de in de gemeente aanwezige bijzondere begraafplaatsen kan in mindering worden gebracht op de totaal benodigde begraafcapaciteit.

3.2 Gemeentewet.

Artikel 229 van de gemeentewet biedt gemeenten de mogelijkheid om leges te heffen voor lijkbezorgingsrechten, zoals grafrechten, begraafrechten en onderhoudsrechten. Dit wetsartikel schrijft eveneens voor dat de legestarieven zodanig vastgesteld moeten worden, dat de geraamde baten niet hoger zijn dan de geraamde lasten.

4. Tarieven in vergelijking met andere plaatsen.

4.1 De tarieven.

In onderstaande tabel zijn de tarieven van alle Overijsselse gemeenten weergegeven. Algemene graven, met een looptijd van 10 jaar zijn niet in dit overzicht opgenomen, omdat ze in Hardenberg zelden voorkomen. De cijfers hebben betrekking op zgn. enkele graven³. De cijfers zijn als volgt gerubriceerd:

- Looptijd 20 jaar: “Eigen” graven met een uitgifte termijn van 20 jaar, de minimale termijn die hier voor staat.
- Looptijd 30 jaar: “Eigen graven met een looptijd van 30 jaar. Deze termijn is ook van toepassing op de Hardenbergse situatie
- Looptijd 40 jaar en meer: Met name de gemeente Rijssen – Holten is uitzonderlijk, omdat dit de enige gemeente is waar men nog het zgn. eeuwigdurend grafrecht kent.

Plaats	Begraafplaats	Grafrecht 1p	Begraaf- kosten 1p	Alg onder- houd	Vergunning	Inschrijf- kosten	Totaal	Looptijd	Onderhoud monument
Tubbergen	Gemeentelijke begraafplaats	240	305				545	20	
Losser	Gemeente	245	209		158		612	20	
Haaksbergen	Gemeente	342	508				850	20	
Hellendoorn	RK	400	450				850	20	
Staphorst	Gemeente (alleen inwoners)	630	204			44	878	20	
Deventer	RK	980					980	20	
Zwolle	Bergklooster	580	577			29	1.186	20	
Almelo	RK	850	350				1.200	20	
Deventer	Gemeentelijk Bathmen	541	460		225		1.226	20	
Dalfsen	Gemeentelijk	1.260					1.260	20	
Deventer	Gemeentelijk Roetertsweg	112	955		189	5	1.261	20	
Raalte	RK	900	400				1.300	20	
Borne	Gemeentelijk	445	885		23	2	1.355	20	
Hof van Twente	Gemeente	713	485	182			1.380	20	
Deventer	Schalkhaar RK	735	460	55	150		1.400	20	
Hoogeveen	Gemeente	957	320		124	9	1.410	20	
Staphorst	Gemeente (niet inwoners)	1.260	204			44	1.508	20	
Ommen	Gemeentelijk	971	605		25		1.601	20	
Almelo	Gemeentelijk	834	435	529		36	1.834	20	
Deventer	Gemeentelijk Tjoenerhof	831	955		250	5	2.041	20	

³ Onder een dubbel graf verstaat men een enkel graf waarin 2 diep begraven wordt, althans wanneer de begraafplaats dit technisch mogelijk maakt.

Plaats	Begraafplaats	Grafrecht 1p	Begraaf- kosten 1p	Alg onder- houd	Vergunning	Inschrijf- kosten	Totaal	Looptijd	Onderhoud monument
Steenwijkerland	Gemeentelijk Laag	1.415	795		146	24	2.380	20	
Oldenzaal	Gemeente	1.588	794		56		2.438	20	
Enschede	de Wester Gemeentelijk	1.500	383	560	78		2.521	20	
Raalte	Gemeentelijk	2.258	427		41	11	2.737	20	
Hengelo	Gemeentelijk	2.038	676		70		2.784	20	
Zwolle	Gemeentelijk	924	924	1108	60	7	3.023	20	
Enschede	de Ooster Gemeentelijk	2.510	383	560			3.453	20	
Steenwijkerland	Gemeentelijk Hoog	2.247	1.261		146	24	3.678	20	
Wierden	Gemeentelijk	813	244				1.057	30	
Steenwijkerland	Herv	750	322				1.072	30	
Haaksbergen	Herv	540	515		380		1.435	30	
Olst-Wijhe	Gemeentelijk Den Nul	1.203	274		67	4	1.548	30	
Hardenberg	Gemeentelijk	1.591	413		84	11	2.099	30	
Olst-Wijhe	Gemeentelijk	1.805	274		67	4	2.150	30	
Hellendoorn	Gemeentelijk	1.476	676				2.152	30	
Twenterand	Gemeentelijk	1.628	589		50	2	2.269	30	
Kampen	Gem buitengebieden	560	830	1.360			2.750	30	
Kampen	Gem binnengebieden	840	830	1.360			3.030	30	
Zwartewater- land	Gemeentelijk	999	562		48	21	1.630	40	540
Rijssen - Holten	Gemeente	970	451			6	1.427	eeuwig	2.387
Dinkelland ⁴	Gemeente	--	--				--	--	

Tabel 1: *Begraafkosten (gesorteerd naar looptijd en totale kosten) voor een eigen graf voor 1 persoon. De genoemde bedragen gebaseerd op onderzoek in het eerste kwartaal van 2007 en geven een indicatie van de kosten..De bron is Monuta www.grafkostenonderzoek.nl.*

Uit de vergelijking met andere gemeentelijke begraafplaatsen in Overijssel blijkt dat Hardenberg tussen de andere gemeenten met een 30 jaarstermijn een middenpositie inneemt.

Vergelijking met gemeenten die een andere termijn hanteren geeft een vertekening. Wanneer de termijn langer wordt, nemen de kosten die over die periode gemaakt worden immers ook toe.

Ook de vergelijking met niet gemeentelijke begraafplaatsen geeft een vertekening. Onderhoud vind plaats door vrijwilligers en de grond is nog wel eens afkomstig uit een schenking aan de kerk.

Ter vergelijking met de tarieven voor het grafrecht uit de Hardenbergse nota kostendekkendheid uit 2002 zijn de tarieven van 2002 naast die van 2007 geplaatst.

Tabel 2 toont het hoogste en laagste tarief in 2002 voor gemeentelijke begraafplaatsen in omliggende gemeenten. Ter illustratie zijn de tarieven uit 2007 voor overige gemeenten eraanast geplaatst.

⁴ De gemeente Dinkelland heeft geen gemeentelijke begraafplaatsen.

Uitgifte eigen graf	Tarief 2002	Tarief 2007
Hoogste tarief 2002: Hardenberg Dubbel graf; 30 jaar	€1.960,00	€2.157,00
Op een na hoogste tarief: Emmen Dubbel graf; 30 jaar	€1.622,49	€1.827,00
Laagste tarief 2002: Den Ham 30 jaar / Twenterand Enkel graf 30 jaar	€287,87	€1.628,00 ⁵

Tabel 2: *Ontwikkeling van de grafrechten bij de gemeenten met de hoogste en laagste tarieven uit de nota kostendekkendheid begraafplaatsen juli 2002.*

Het blijkt dat er de afgelopen 5 jaar veel veranderd is qua tariefstelling. Was Hardenberg in 2002 nog een van de duurdere gemeenten, in 2007 zijn de totale kosten onder het gemiddelde van gemeenten met 30 jaarstermijnen.

De tarieven zijn namelijk bij naburige gemeenten de laatste jaren fors verhoogd. Twenterand bijvoorbeeld heeft de tarieven in de laatste 5 jaar met een factor ($€1.628 / €287,87 =$) 5,66 (566 %) verhoogd en ook bij andere gemeenten is er sprake van een vaak forse toename.

Uit verschillende publicaties blijkt dat de problematiek die in de eerder genoemde nota kostendekkendheid begraafplaatsen is geschetst – een steeds groter wordend onderhoudsareaal – bij een groot aantal gemeenten tot drastische aanpassingen van de tarieven en het beleid hebben geleid. De keuze tussen het uitbreiden van de begraafplaatsen of het ruimen van graven speelt in veel gemeenten.

4.2 Kostendekkendheid

Ook uit CBS-gegevens betreffende de mate van kostendekkendheid op basis van gemeentelijke begrotingscijfers blijkt geen bijzondere positie voor de gemeente Hardenberg. De mate van kostendekkendheid blijkt - afhankelijk van de gemeentegrootte - sterk te variëren. In onderstaande tabel zijn de begrotingscijfers van 2006 op dit punt vergeleken.

	Lasten	Baten	% Kostendek- kendheid
Gemeentegrootteklasse	<i>euro/inwoner</i>		
Totaal gemeentegrootteklasse	9	6,3	70%
Minder dan 5 000 inwoners	19,5	5,5	28%
5 000 tot 10 000 inwoners	10,1	6,6	65%
10 000 tot 20 000 inwoners	10,6	6,1	58%
20 000 tot 50 000 inwoners	10,2	6,7	66%
50 000 tot 100 000 inwoners	9,9	7,4	75%
100 000 tot 150 000 inwoners	5,4	4,7	87%
150 000 tot 250 000 inwoners	4,1	3,9	95%
250 000 inwoners en meer	8,2	7,3	89%
Gemeente Hardenberg (58.000 inwoners)	10,2	8,2	80%

Met een kostendekkendheid van ± 80% lijkt Hardenberg een voor haar grootte normale mate van kostendekkendheid na te streven.

De mate van kostendekkendheid is voor de gemeente Hardenberg zelfs beter dan gemiddeld voor een gemeente van vergelijkbare omvang, bij een gemiddelde tariefstelling.

Tabel 3: *Lasten en baten voor de lijkbezorging per gemeentelijke grootteklasse in 2006.*

In onderstaande tabel zijn de begrotingscijfers van alle Overijsselse gemeenten naast elkaar gezet. Uit deze tabel volgt een **gemiddeld** kostendekkingpercentage voor Overijsselse gemeenten van 67%.

⁵ Tarief van de gemeente Twenterand. Betreft het geharmoniseerde tarief na gemeentelijke herindeling.

Perioden	2005			2006			2007			Gemiddelde
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	% Kostendek- kendheid
Gemeenten	euro/inwoner									
Almelo	8,3	6	-2,3	8,6	5,3	-3,2	9	4,9	-4,1	63%
Borne	12,1	5,2	-6,9	12,3	4,1	-8,2	12,6	4,4	-8,2	37%
Dalfsen	9,6	8,2	-1,3	.	.	.	10,5	8,7	-1,8	84%
Deventer	.	.	.	2,7	1,3	-1,4	2,7	1,3	-1,4	48%
Dinkelland	0,5	0,5	0	0,5	0,5	0	0,3	0,5	0,2	122%
Enschede	7	4,2	-2,8	.	.	.	7,4	4,6	-2,8	61%
Haaksbergen	6,8	1,9	-4,9	.	.	.	6	4	-1,9	47%
Hardenberg⁶	.	.	.	11,6	8,8	-2,8	11,4	8,9	-2,5	77%
Hellendoorn	9,8	9,5	-0,3	9,5	9	-0,6	9,7	9,1	-0,6	95%
Hengelo (O.)	8,6	6,6	-2	8,7	8,7	0	8,8	8,8	0	92%
Hof van Twente	11,3	5	-6,4	11,1	5	-6,1	10,7	5,1	-5,6	46%
Kampen	17,2	15,3	-1,9	19,6	19	-0,6	21,1	19,7	-1,5	93%
Losser	0,4	0	-0,3	0,2	0	-0,2	0,2	0	-0,2	0%
Oldenzaal	14,7	11,7	-3	19,1	15,8	-3,3	16,5	9,1	-7,4	72%
Olst - Wijhe	10,9	3,8	-7,1	9,4	2,6	-6,8	11,1	2,7	-8,5	29%
Ommen	13,1	10,4	-2,7	.	.	.	13,5	13,8	0,3	91%
Raalte	5,5	5,5	0	5	3,7	-1,3	5	3,7	-1,2	83%
Rijssen-Holten	9,9	7,5	-2,5	9,1	7,7	-1,4	10,2	7,7	-2,4	79%
Staphorst	24,3	6,6	-17,6	23	6	-17	24,2	6,6	-17,6	27%
Steenwijkerland	17,9	11,6	-6,3	16,6	13	-3,6	18,6	12,1	-6,5	69%
Tubbergen	0,7	0,3	-0,4	0,7	0,2	-0,5	0,6	0,2	-0,4	35%
Twenterand ⁷	17,6	10,9	-6,7	19,3	28,9	9,6	.	.	.	106%
Wierden	6,1	6,1	0	.	.	.	6,4	6,7	0,3	102%
Zwartewaterland	21,9	7,3	-14,6	22,8	7,8	-15	24,7	8,6	-16,1	34%
Zwolle	7,4	6,5	-0,9	7,4	7,2	-0,3	9,4	7,3	-2	88%

Tabel 4: Lasten en baten per inwoner op de functie Lijkbezorging van alle Overijsselse gemeenten in de jaren 2005 t/m 2007.

Tussen de hoogte van het tarief en de mate van kostendekkendheid blijkt geen duidelijk verband te bestaan. Een hoger tarief verhoogt natuurlijk de mate van kostendekkendheid. Een gemeente met een hoog tarief heeft echter niet noodzakelijkerwijs een hoge mate van kostendekkendheid. Steenwijkerland bijvoorbeeld heeft een hoog tarief van €3.678 en een kostendekkendheid van 69%. Het omgekeerde komt ook voor. Ommen heeft een tarief van €1.601 en een kostendekkendheid van 91%. Het heeft er alle schijn van dat het kostenniveau door een groot aantal zeer diverse factoren wordt bepaald en de tariefstelling daar niet direct verband mee houdt. Wel is er een tendens waar te nemen dat gemiddeld genomen de mate van kostendekkendheid toeneemt naar mate de tarieven hoger zijn.

4.3 Conclusies:

- De Hardenbergse tarieven wijken niet af van de tarieven die in de directe omgeving en in overig Nederland gebruikelijk zijn. Er zijn verschillen met niet-gemeentelijke be-

⁶ De cijfers in de tabellen 3 en 4 wijken iets van elkaar af. De begroting wordt in de loop van het jaar bijgesteld waardoor er dergelijke kleine verschillen kunnen ontstaan.

⁷ De cijfers van de gemeenten Dinkelland, Wierden en Twenterand zijn opmerkelijk. De begrote inkomsten zijn hoger dan de begrote uitgaven, hoewel dit eigenlijk niet is toegestaan. Mogelijk is hier een goede verklaring voor.

graafplaatsen, maar deze begraafplaatsen zijn vanwege hun afwijkende historie en kostenopbouw niet zonder meer vergelijkbaar. Ook wanneer op basis van de begrotingscijfers vergeleken wordt, zijn er geen wezenlijke verschillen met de cijfers die voor een gemeente als Hardenberg gebruikelijk zijn.

- In 2002 ontstond terecht de indruk dat de Hardenbergse tarieven hoger waren dan in de omliggende gemeenten. De reden hiervoor is, naar wij aannemen, het feit dat Hardenberg eerder met de noodzaak tot het uitbreiden van de gemeentelijke begraafplaatsen is geconfronteerd dan omliggende gemeenten. De oude gemeente Hardenberg moest door het vol raken van een aantal oude begraafplaatsen een nieuwe begraafplaats creëren of een bestaande uitbreiden. Gekozen is voor het uitbreiden van de Larixhof. Hiervoor moest grond worden aangekocht. Omdat er geen alternatief was heeft deze grondaankoop veel tijd en geld gekost. Het geschikt maken van de grond (m.n. afwatering) was een forse kostenpost en ook na het gereed komen van de begraafplaats waren er nog investeringen nodig, m.n. vanwege wateroverlast. Dit heeft geresulteerd in tarieven die anno 2002 vrij hoog waren, hoewel niet kostendekkend. Bij andere gemeenten heeft deze ontwikkeling zich later voltrokken.
- De mate van kostendekkendheid wijkt niet af van die van een gemeente van gelijke omvang verwacht zou mogen worden. Ook wanneer we vergelijken met de cijfers van alle Overijsselse gemeenten constateren we geen afwijking van hetgeen gebruikelijk is.

5. Ontwikkelingen.

5.1. Toename sterftcijfers.

Door de vergrijzing van de bevolking zal het sterftcijfer in de komende jaren sterk toenemen. Het sterftcijfer zal in de komende decennia naar verwachting met maar liefst 60% stijgen. Deze stijging zal zich voordoen vanaf 2010, met een piek tussen 2020 en 2030. Pas vanaf 2040 zal het sterftcijfer zich weer stabiliseren. Tabel 5 geeft een indicatie van de toename van het aantal sterftegevallen. In deze tabel zijn de historische sterftcijfers vanaf 1950 weergegeven, en de CBS-prognose voor de periode tot 2050. Voor gemeenten is het van belang om hier vroegtijdig op in te spelen: u bent immers verantwoordelijk voor voldoende begraafcapaciteit binnen uw gemeente. U dient daarom vast te stellen of er voldoende begraafcapaciteit aanwezig is om ook in de komende jaren aan de begraafbehoefte te voldoen. Is dat niet het geval, dan moeten tijdig maatregelen genomen worden om de begraafcapaciteit te vergroten. Dit kan bijvoorbeeld door uitbreiding van bestaande begraafplaatsen of door aanleg van een nieuwe begraafplaats, maar ook door ruiming van graven waarvan het grafrecht verlopen is.

Voor het algemeen begraven bestaat soms de mogelijkheid de capaciteit uit te breiden door de aanleg van grafkelders, waarmee men - wanneer aan specifieke ontwaterings- en ontluchtingseisen is voldaan - dieper mag begraven dan de wettelijk voorgeschreven maximale grafdiepte van drie overledenen diep. Wandgraven of galerijgraven kunnen soms ook soelaas bieden, al dient men er rekening mee te houden dat drie graven boven elkaar een grotere visuele impact hebben dan een regulier drie-diep zandgraf, en dat

STERFTECIJFERS	
Jaartal	Aantal sterftegevallen per jaar
1950	75.929
1960	87.825
1970	109.619
1980	114.279
1990	128.824
2000	140.527
2010	149.606
2020	168.884
2030	198.614
2040	222.179
2050	225.033

Tabel 5: Aantal sterftegevallen tussen 1950 en 2050.
Bron: CBS

zij meer groene compensatieruimte in de omgeving vereisen. Daarnaast zijn ook de investeringen behoorlijk hoog, waardoor de jaarlijkse exploitatie van begraafplaatsen met een laag aantal begravingen onder (te) grote druk kan komen te staan.

In het Hardenbergse tarief is geen rekening gehouden met eventuele toekomstige uitbreidingen. Dit zou ook niet kunnen. De problematiek die van deze ontwikkeling het gevolg is, houdt verband met een probleem dat in de ambtelijke notitie “Ruimingsbeleid” van 30 mei 2006 is geschetst, nl. door het vol raken van de gemeentelijke begraafplaatsen moet er worden uitgebreid en neemt daarmee het te onderhouden gebied toe. Een alternatief wordt gevormd door het ruimen van graven.

Bijvoorbeeld de gemeenten Almelo, Hof van Twente, Oldenzaal, Enschede, Zwolle, Dalfsen, Vorden, Twenterand, Neede en Staphorst verkiezen – in een aantal gevallen – het ruimen van graven boven het telkenmale uitbreiden van de begraafplaats.

De gemeente Hardenberg heeft onderzoek laten uitvoeren naar de vraag hoe over het hanteren van een ruimingsbeleid binnen de diverse lokale groeperingen wordt gedacht. Het is vervolgens aan de raad om een besluit te nemen.

Samenvattend:

- Wat betreft de tariefstelling is er niets bijzonders aan de hand;
- De mate van kostendekkendheid is voor een gemeente van de omvang van Hardenberg normaal;
- Een probleem is er wel m.b.t. de toekomst. De raad staat voor een keuze: in de toekomst ruimen of uitbreiden.

Namens de rekenkamer Hardenberg,
de voorzitter,

C.H. van Woerkom.

i/o

Ing. G.H.M. Masselink
ambtelijk secretaris